

Didaktika geografie

2

Úvodní přednáška

Eduard Hofmann, Petr Knecht

Obsah prezentace

Požadavky k ukončení:
okruhy ke kolokviu

Harmonogram
přednášek

Koncepce výuky
didaktiky: naše motivace
a přesvědčení

Shrnutí toho, co už
máme za sebou

Studijní literatura

Okruhy
k odborné
rozpravě u
kolokvia
(číslo
související
otázky u
SZZ):

- 1. Spor mezi teorií a praxí geografického vzdělávání (19A)**
2. Historický vývoj geografického vzdělávání (7A)
3. Kontinuita a progres v kurikulu geografického vzdělávání (6A)
4. Účel a hlavní myšlenky Mezinárodní charty geografického vzdělávání (15A)
- 5. Cíle a obsahy geografického vzdělávání. (16A)**
- 6. Vzdělávací standardy a učebnice zeměpisu v zahraničí. Čím se můžeme inspirovat? (11A, 21A)**
- 7. Plánování a hodnocení kvality výuky zeměpisu (13A).**
8. Učitel geografie a jeho profesní růst (23A)
- 9. Hodnocení žáků ve výuce geografie (20A)**
- 10. Teorie a praktické možnosti využití různých typů učebních úloh ve výuce zeměpisu (8A, 14A)**
- 11. Teorie a praktické možnosti využití terénní výuky v geografickém vzdělávání (5A, 18A)**
- 12. Praktické možnosti využití GIS ve výuce zeměpisu (1A)**

Harmonogram přednášek

Datum	Přednášející	Téma
1.3.	Hofmann, Knecht	Didaktika geografie: úvod do studia
11:00 - 11:50		Požadavky ke kolokviu, shrnutí dosavadní výuky, koncepce
8.3.	Knecht	Spor mezi teorií a praxí geografického vzdělávání: příklady dobré i nedobré praxe a jejich zhodnocení.
11:00 - 11:50		Reflexe klíčových témat probíraných na Seminári k učitelské praxi.
15.3.	Knecht	Plánování a hodnocení kvality výuky zeměpisu.
11:00 - 11:50		Plánování a příprava výuky, analýza, reflexe a hodnocení výuky.
22.3.	Hofmann	Vzdělávací standardy a učebnice v zahraničí. Čím se můžeme inspirovat?
11:00 - 11:50		Analýzy kurikulárních dokumentů a učebnic zeměpisu používaných v zahraničí.
29.3.	Hofmann	Cíle a obsahy geografického vzdělávání.
11:00 - 11:50		Cíle geografického vzdělávání v českých kurikulárních dokumentech. Koncepty geografického vzdělávání.
12.4.	Mísařová	GIS ve škole: k čemu je a co nám přináší?
11:00 - 11:50		Praktické ukázky práce s GIS ve škole.
19.4.	Češková	Učební úlohy jako katalyzátor učebních procesů ve výuce geografie.
11:00 - 11:50		Práce učitele zeměpisu s učebními úlohami. Praktické ukázky a souvislosti.
26.4.	Svobodová	Terénní výuka v geografickém vzdělávání.
11:00 - 11:50		Geografický terénní výzkum, bádání v terénu, metodika terénní výuky.
3.5.	Spurná, Hofmann	Hodnocení žáků ve výuce geografie.
11:00 - 11:50		Způsoby hodnocení geografických znalostí, dovedností, postojů, geografického/prostorového myšlení.

Ohlédnutí – implementace postupných změn

- Didaktika geografie se postupně vyvíjí a mění.
- Tyto změny se neprojevují jen v oborové didaktice, ale i v ostatních předmětech.
- Jak rychle to půjde, a s jakou kvalitou, záleží na vyučujících i na studentech.
- *V tomto předmětu se snažíme reagovat nejen na nové trendy v geografickém vzdělávání, ale praxe nás nutí daleko více používat reflektování dosavadní výuky.*
- *Vyučující se snaží, aby změny vycházely nejen z pedagogického výzkumu, ale především ze vzájemné interakce mezi nimi a studenty.*
- *Díky postřehům a připomínkám studentů se postupně výuka didaktiky geografie, ale i ostatních předmětů mění. Nejsou to změny radikální, ale jsou dobře pozorovatelné.*

Podklady pro změny v přístupu k formování učitele na katedře geografie PdF MU

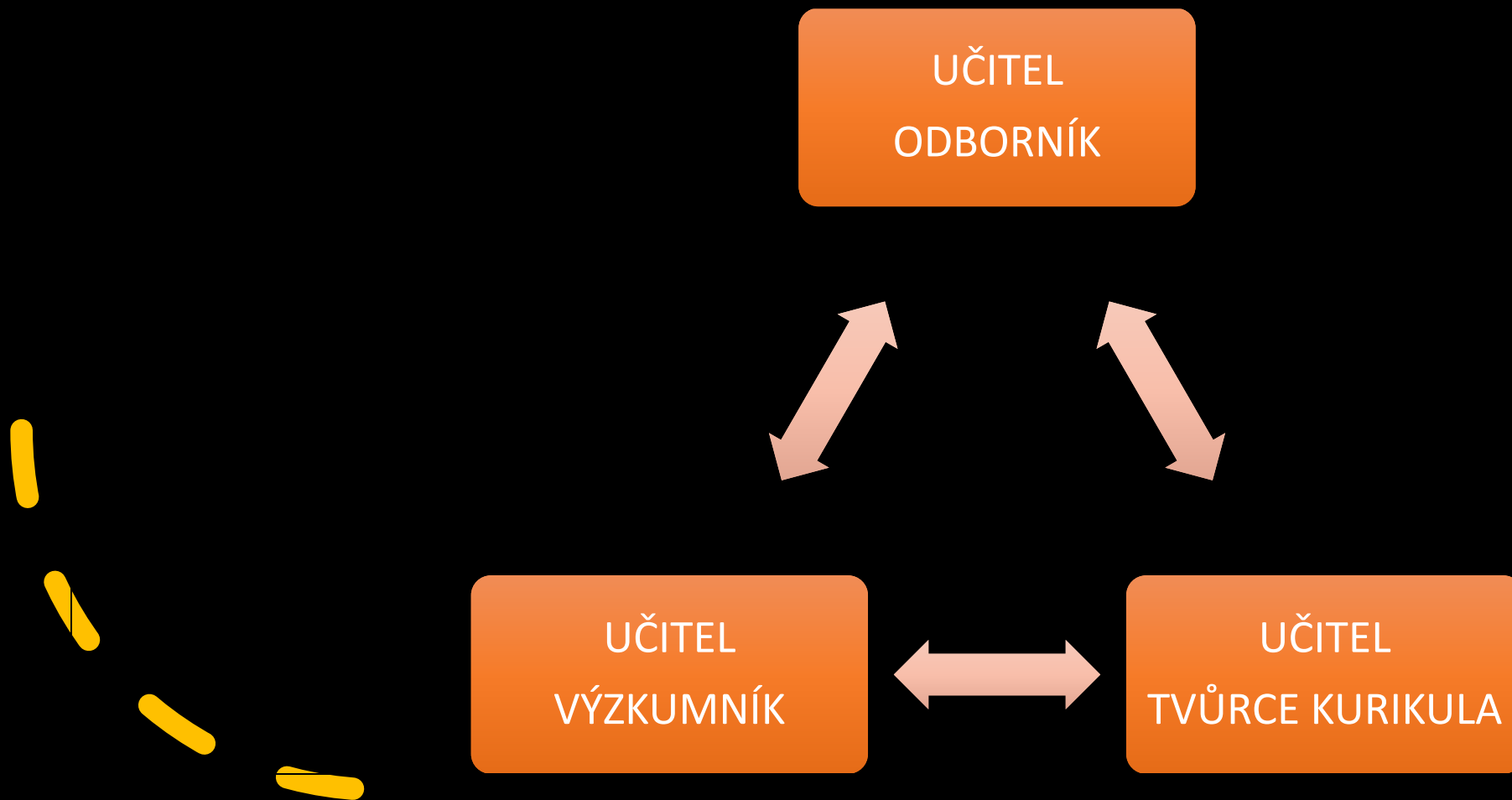
1. Zjištění, kdo jsou naši studenti, co nás zajímá?

U studijního programu učitelství geografie nás dlouhodobě zajímají informace o tom, co např. studenti/studentky od studia očekávají, co očekávají od profese učitele, případně jaké mají vzdělávací potřeby – týkající se geografie, ale i učitelství.

2. Zjistíme to na základě dosavadního přijímacího řízení?

- *Přijímací řízení, zkoušky TSP, různá úroveň vstupních znalostí.*

Směřování změn vychází z několika různých rolí, ve kterých učitel v Česku vystupuje

PODÍL FAKULTY, UČ. PRAXE A DALŠÍHO VZDĚLÁVÁNÍ NA JEDNOTLIVÝCH ROLÍCH

fakulta 5/5

pedagogická praxe
1/5

další vzdělávání 2/5

UČITEL ODBORNÍK

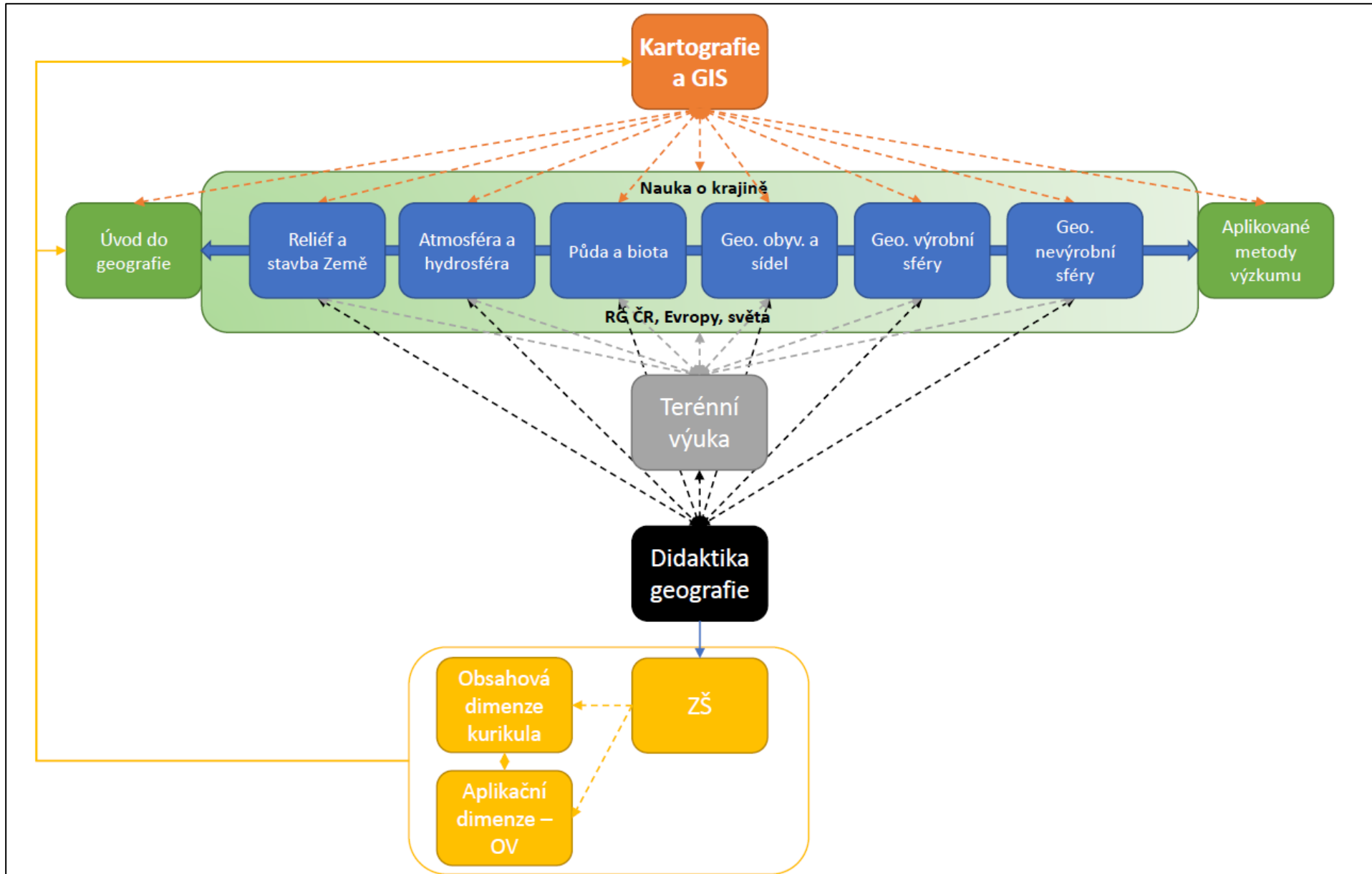
- *Těžiště této role spočívá především ve studiu na fakultě připravující učitele.*
- *Týká se v podmínkách Česka a zejména PdF MU studia stejného poměru aprobačních předmětů včetně předmětů společného základu.*
- *Na pedagogickou praxi jsou studenti připravováni v rámci výukových praxí. Tyto tzv. reflektované výukové praxe jsou však jen zlomkem toho, jaké zatížení na učitele čeká při skutečné pedagogické praxi.*
- *Nové trendy je však nutné doplňovat sebevzděláváním a v cíleném dalším vzdělávání pedagogických pracovníků.*

Základem pro tuto roli je především bakalářský studijní program

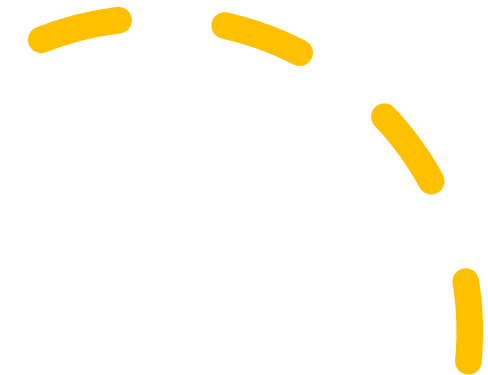
OTÁZKOU JE:

- Jak zajistit odborný základ, aby si studenti byli vědomi propojení výuky na VŠ se základní popř. střední školou?

Tabulku vyplň za každé cvičení, které během výuky na KGE ~~PDF~~ zpracuješ.

Název předmětu	
Ročník/semestr	
Základní pojmy, se kterými jsi v předmětu pracoval/a	<i>Tuto položku vyplň souhrnně za celý předmět jen u posledního cvičení daného předmětu – přemýšlej nad hierarchií pojmů (některé pojmy jsou nadřazené a jiné pod ně patří) a vyber jen ty nejdůležitější</i>
Název cvičení	
Základní pojmy, se kterými jsi ve cvičení pracoval/a	
Zařazení cvičení do tematického celku z RVP ZV <i>(zaškrtni tematický celek a doplň příslušné očekávané výstupy – OV, pokud jich bylo víc, uveď všechny)</i>	☐ Geografické informace, zdroje dat, kartografie a topografie OV: ☐ Přírodní obraz země OV: ☐ Regiony světa OV: ☐ Společenské a hospodářské prostředí OV: ☐ Životní prostředí OV: ☐ Česká republika OV: ☐ Terénní geografická výuka, praxe a aplikace OV:
Použití kartografické prostředky při tvorbě cvičení <i>(zaškrtni použitý druh mapy a doplň její název, potom uveď, jaké kartografické dovednosti jsi aplikoval, pokud jsi použil/a víc map, vypiš všechny)</i>	Použitý druh mapy: ☐ Topografická mapa Název: ☐ Kartogram Název: ☐ Kartodiagram Název: ☐ Jiná tematická mapa Název: ☐ Jiné – upřesni: Kartografické dovednosti: <i>Zaškrtni jen ty, u kterých seš si jistý/á, že jsi je použil/a.</i> ☐ Čtení ☐ Analýza ☐ Interpretace ☐ Tvorba mapy
Použití digitální technologie při tvorbě cvičení	☐ Desktop SW ☐ Online SW ☐ Mobilní aplikace ☐ Jiné Zde konkretizuj, s čím a jak jsi pracoval/a:
Terénní výuka	☐ Ano ☐ Ne Konkretizuj (délka, místo, činnosti):
Aplikace na modelový region	☐ Místo bydliště nebo okolí školy ☐ Regiony Česka ☐ Česko ☐ Regiony světa ☐ Svět ☐ Jiné (doplň):
Seznam zdrojové literatury <i>(zadané vyučujícím i vlastní)</i>	

NÁSTROJE

- Tabulka na zjištění propojenosti výuky nejen v rámci současného kurikula ZŠ a SŠ, ale i na VŠ mezi jednotlivými obory.

ÚSKALÍ

- Aby to celé fungovalo, musí si to projít také vyučující;
- Problémy jsou především v mapových dovednostech i v očekávaných výstupech;
- Důraz by měl být v předmětech vedený směrem k ukázkám různých míst z RG různé úrovně;
- Další důraz by měl být zaměřený na informační zdroje, kartografické prostředky a další digitální technologie.
- Vývoj této podoby tabulek trval několik let, ale jejich implementac do výuky se podařilo prosadit.

Co tím ještě sledujeme?

Jednou z výsad zeměpisu je jeho vizualizace pomocí map a dalších geomedíí.

<p>PRŮZKUMNÁ GEOGRAFIE POZNÁNÍ MÍSTA POMOCÍ UČEBNÍ STRATEGIE „GUERRILLA GEOGRAPHY“</p> <p>BEZDĚKOVÁ NATÁLIE</p>	<p>ZADÁNÍ:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Celá aktivita nemusi trvat déle než hodinu a půl. • Projděte se „nespádaně“ po městské části nebo po obci, kde bydlíte s fotografem a mobilním telefonem a fotografujte každých 50m nebo prostě to, co Vás zaujme. • Zapište si funkční stopaře v telefonu nebo svou počítačovou aplikaci, abyste měli kontrolu nad územím, které jste prošli. • Projděte si nábočená místa a vytvořte z nich jakýkoliv „ příběh“ o místě, kde jste fotili. Zpracujte příjmkoliv způsobem a další seminář odprezentuje – může to být poster (nakreslení mapy na papír, vlepě do ní fotky jednotlivých míst, může to být ppt prezentace, může to posloupat být Story map). • Celý workshop opakujte v různých městech obcích.	
 <p>OPRAVA DOMŮ</p>		
		 <p>HOSPODA NA HRADĚ</p>

Poster

- **Multikultúrna** – zaoberá sa všetkými národmi sveta, skúma ich zvyky, históriu, tradície, jazyk, výskyt
- **Hravá** – dokáže v ľuďoch vyvolať hravosť, záujem, spája kolektívy
- **Dobrodružná** - poskytuje dobrodružstvo, pôžitok, nové skúsenosti, poznatky, zážitky
- **Pútavá** – dokáže si získať ľudskú pozornosť svojou rozmanitosťou a širokým záberom
- **Globálna** – zaoberá sa problematikou v každom kúte sveta
- **Rýchla** – každý deň sa mení, modifikuje, dopĺňa, upravuje, prispôbuje, získava nové poznatky a pojmy
- **Nádherná** – ponúka úchvatné a nádherné scenérie, pohľady, výhľady, panorámy atď.
- **Energická** – okrem toho, že skúma rôzne formy energie, tak dokáže v človeku vyvolať elán, entuziazmus a energiu, potrebnú na maximálny výkon

PODÍL FAKULTY, UČ. PRAXE A DALŠÍHO VZDĚLÁVÁNÍ NA JEDNOTLIVÝCH ROLÍCH

fakulta 3/5

pedagogická praxe
5/5

další vzdělávání 3/5

UČITEL TVŮRCE KURIKULA

- *Těžiště této role spadá především do zkušeností z pedagogické praxe, přičemž základy musí být položeny ve studiu na učitelských fakultách.*
- *Skutečná práce na tvorbě a změnách v kurikulu příslušné školy může nastat až poté, co si začínající učitel automaticky osvojí především obsahovou stránku výuky.*
- *Nové trendy je však nutné doplňovat v cíleném dalším vzdělávání pedagogických pracovníků zaměřeném právě na tvorbě kurikula.*

Základem pro tuto roli je především oborová didaktika

OTÁZKOU JE:

- Co si z výuky na VŠ odnést pro budoucí formování školního, ale především vlastního kurikula?
- Co chybí současnému RVP?

PŘEHLED ZÁKLADNÍCH POJMŮ

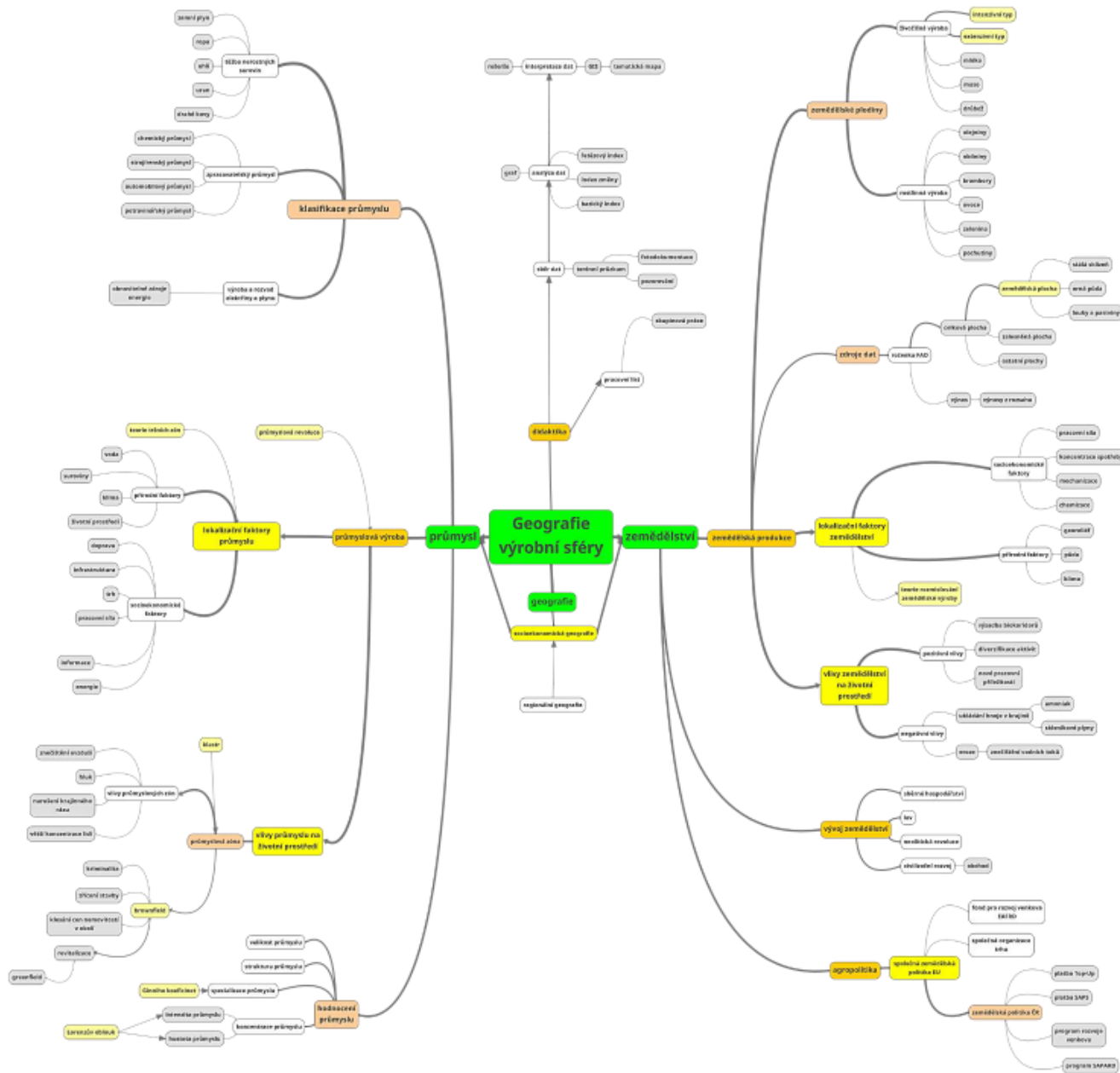
Tab. 12. Hierarchicky seřazené pojmy s vysvětlením (Geografie výrobní sféry)

Geografie výrobní sféry	
Geografie	Věda studující prostorové rozšíření jevů na Zemi (přesněji části Země, nazývané „krajinná sféra“), jejich vzájemnou interakci a vývoj v čase.
Socioekonomická geografie	Studuje diferenciaci (rozdělení), integraci (spojení) a organizaci (vytváření a udržování struktury) sociálních, kulturních a ekonomických jevů a procesů včetně jejich časoprostorové dimenze.
Regionální geografie	Zkoumá vzájemné vztahy mezi přírodním prostředím a lidskou společností v konkrétních územích – oblastech neboli regionech. Objektem zkoumání regionální geografie jsou nezaměnitelné celky krajinné sféry vymezené postupem nazývaným regionalizace.
Zemědělství	Je možné charakterizovat jako vědomé obhospodařování půdy za účelem výroby rostlinných a živočišných produktů pro uspokojování potřeb lidské společnosti. Patří do primárního sektoru.
Teorie rozmístování zemědělské výroby	Rozmístění (rajonizace) zemědělské výroby směrem od centra. Založeno právě na vzdálenosti od centra. Od intenzivního zemědělství po farmy s dobytkem. VON THÜNEN
Vývoj zemědělství	SBĚR -> LOV -> NEOLITICKÁ REVOLUCE -> CIVILIZAČNÍ ROZVOJ (obchod)
Sběrné hospodářství	Nejnižší stupeň hospodářské činnosti, člověk sbírá bez nástrojů potravu, nestará se o obnovu.
Lov	Vyšší stupeň materiální kultury a hospodářské činnosti. Člověk začal myslet a používat nástroje (zbraně).
Neolitická revoluce	Období, kdy končí lov a začíná se věnovat půdě – udržitelné zemědělství.
Civilizační rozvoj	Člověk se usazuje, začíná pěstovat plodiny a dokáže vytvořit nadprodukcí.
Obchod	Nákup a prodej, je lidská činnost, která spočívá ve směňování zboží nebo služeb za peníze, případně za jiné zboží nebo služby (barterový obchod).
Zemědělská produkce	Je jedním z tradičních odvětví národního hospodářství. Je tvořena rostlinnou produkcí zabývající se pěstováním kulturních rostlin a živočišnou produkcí zabývající se chovem hospodářských zvířat.
Zemědělské plodiny	Podmnožina zemědělské produkce. Jde o produkty rostlinné výroby.
Rostlinná výroba	Základní odvětví zemědělské výroby, které se zabývá pěstováním rostlin a jejich produkty slouží k výživě lidí a hospodářských zvířat a jako průmyslové suroviny. 2/3 produkce světového zemědělství. V méně vyspělých zemích – vyšší podíl.
Ovoce	Zdroj cenných látek pro lidský organismus (vitamíny, minerální látky), které jsou pro organismus nenahraditelné. Některé druhy hl. místní význam, jiné důležitou složkou obchodu, často i mezinárodního (citrusy, banány apod.).
Zelenina	Plodiny, jejichž konzumní části nedozrávají v jednom termínu, snadno se

SOUČASNÁ SKLADBA RVP POSTRÁDÁ POJMOVOU ZÁKLADNU

- Vyplňováním tabulek a tvorbou tabulky se základními pojmy v jednotlivých předmětech VŠ, jejich hierarchizací a tvorbou pojmových map, dosáhneme povědomí o tom, jak na základě jejich znalostí dosáhnout na osvojení očekávaných výstupů nebo na objasnění geografických konceptů.

Obr. 19. Geografie výrobní sféry (mentální mapa); vytvořeno v MindMup 2

<https://www.mindmup.com/>

PODÍL FAKULTY, UČ. PRAXE A DALŠÍHO VZDĚLÁVÁNÍ NA JEDNOTLIVÝCH ROLÍCH

fakulta 2/5

pedagogická praxe
5/5

další vzdělávání 4/5

UČITEL VÝZKUMNÍK

- *Těžiště této role spadá do učitelské praxe, kde jde především o metody konstrukčního výzkumu, kdy učitelé hledají příčiny úspěchu či neúspěchu své výuky a tím se posouvají k jejímu zkvalitňování.*
- *Počátek je nastartovaný na fakultě a úspěch by měl být zpravidla podložený cíleným dalším vzděláváním učitelů.*
- *Obecně se dá říci, že tuto činnost většina učitelů dělá podvědomě reflektováním svojí proběhlé výuky.*
- *Skutečný výzkumník se však projeví tím, že si dokáže tyto reflexe zaznamenávat, tvořit z nich závěry a hlavně je schopný je předávat ostatním učitelům.*

Co máme za sebou?

Didaktika pro Bc - studium

- Cvičení č. 1 – prekoncepty
- Cvičení č. 2 – úvod do studia geografie (představuji „nový“ předmět zeměpis)
- Cvičení č. 3 – poznání místa pomocí učební strategie „Guerilla geography“
- Cvičení č. 3 – geografické zdroje dat, kartografie a topografie
- Cvičení č. 4 – hodnocení učebnic
- Cvičení č. 5A – regionální geografie – práce s informacemi (encyklopedismus vs. kritické myšlení) - Kazachstán
- Cvičení č. 5B – generalizace vybraného makroregionu (vždy geografická)
- Cvičení č. 6 – Obecná fyzická geografie – VVP – příklad - Půda

Učební materiály

- Lecture 4 – pohled na geografii (IGU – 2006) - videosekvence
- Nejpoužívanější učebnice ZŠ – skeny
- RVP – verze 2017
- Bez geografie... - motivační text k překladu
- Využití místa – postup práce (Hofmann, Mísařová)
- Půda – náměty pro uchopení tematického celku (Hofmann)
- Práce s mapou – (Jana Vaníčková)
- Tabulky s generalizačními charakteristikami makroregionů (Anděl, Bičík, Bláha, Harm de Blij)
- Všeobecný přehled a/nebo tematické studium? Podněty k zamýšlené revizi RVP 1- txt (Kazachstán), článek Hofmann, Spurná

Co dále máme za sebou?

Didaktika geografie 1

- Cvičení č. 1 – plánování a příprava výuky podle zadaných makroregionů
- Cvičení č. 2 – hodnocení učebnic – obsahová analýza zvoleného tem. celku z regionální geografie
- Cvičení č. 3 – přípravy na komplexní probírání určeného makroregionu a modelového státu
- Cvičení č. 4 – vzájemné hodnocení zpracovaných cvičení
- Cvičení č. 5 – tabulky pro souhrnné cvičení, tabulky pojmů, pojmové mapy

Učební materiály

- Základní literatura: Skeny makroregionů - Anděl, J., Bičík, I., Bláha, J., D. *Makroregiony světa/Nová regionální geografie*. Univerzita Karlova, Nakladatelství Karolinum 2019, 326 s.
- Učebnice regionální geografie ZŠ – skeny
- Standardy – indikátory – text – Hofmann, Knecht a kol.
- Tvorba přípravy na výuku – návod, ppt prezentace, Hofmann
- Učebnice regionální geografie – ppt prezentace - návod, jak postupovat při jejich hodnocení z pohledu učitele, ppt prezentace, Hofmann

Co nás čeká?